

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Дерманська Л. В.

У статті розкрито роль інновацій в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Особливу увагу приділено негативним тенденціям інноваційної економіки України та запропоновано шляхи її розвитку. Зокрема, здійснено аналіз інноваційного розвитку України протягом 2000-2008 років.

In the article the role of innovations is exposed in providing of competitiveness of enterprises. The special attention is spared the negative tendencies of innovative economy of Ukraine and the ways of its development are offered. Specifically the analysis of innovative development of Ukraine is carried out during 2000-2008.

На даний час Україна розвиватися як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, де переважає сфера низьконаукоємного матеріального виробництва. Відомо, що рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності, тому впровадження інновацій у ринкову економіку є одним із наймогутніших важелів конкурентної боротьби та економічного зростання підприємств. Саме інноваційний шлях розвитку дозволить стабілізувати і розвивати діяльність підприємств, та в тому числі забезпечить Україні гідне місце у світовому співтоваристві економіці та вихід із затяжної кризи.

Проте, на сьогоднішній день існує велика кількість бар'єрів щодо одержання підприємствами доступу до передових технологій. Така ситуація зумовлена неналежними умовами для ефективного здійснення інноваційної діяльності, а саме, перешкодами фінансового, політичного, правового характеру, підвищенням ступеня відкритості національної економіки поряд із посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці. Тому питанню інноваційного розвитку підприємств необхідно приділяти все більшу уваги, так як тільки

через такий розвиток можливе досягнення конкурентних переваг на внутрішніх та зовнішніх ринках [3, с.67-70].

Сьогодні інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості підприємств, то важливо, що вітчизняні науковці акцентують свої дослідження на особливостях інноваційних процесів, пов'язаних з поліпшенням всього виробничо-господарського потенціалу підприємства та економічного стану України загалом. Зокрема, вагомими є пошуки у цьому напрямку таких науковців, як Амоші О. І., Говорухи Ж. А., Кіктенка О. В., Солохи Д. В., Федулова Л. Однак масштаби та рівень наукової розробки національних інноваційних пріоритетів, пошук основних чинників, які гальмують інноваційну діяльність підприємств та обґрунтування механізмів залучення та використання інновацій в Україні та ряд інших завдань залишаються недостатніми.

Мета даної роботи полягає у дослідженні інноваційної діяльності, як важливого фактора розвитку українських підприємств та значення нововведень в діяльності суб'єктів господарювання.

При дослідженні даних завдань, слід перш за все звернути увагу на чинники, що впливають на стійкість та конкурентоспроможність підприємства, а саме до них відносять:

- положення підприємства на фінансовому ринку;
- виробництво продукції, що користується попитом;
- якість продукції;
- потенціал підприємства в діловій співпраці;
- ступінь залежності від зовнішніх кредитів і інвесторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- інноваційна діяльність;
- ефективність господарських і фінансових операцій [5, с.52-54].

Вище перелічене дає змогу ще раз підтвердити важливість впливу інноваційних процесів в забезпеченні високих показників діяльності та розвитку його стійких конкурентних переваг. В свою чергу, на формування

інноваційної діяльності впливає розширення номенклатури реалізованої продукції, максимізація ціни для реалізації продукції; мінімізація витрат на виготовлення і реалізацію одиниці продукції, максимізація обсягів реалізації продукції. Інновації, як результат інноваційної діяльності, з одного боку, повинні бути орієнтовані на краще, більш повне задоволення запитів споживачів, а з іншого – на отримання певного економічного ефекту.

Але, на жаль, за даними більшості експертів-науковців стан інноваційної діяльності в Україні визначається як кризовий. Основною причиною різкого зниження показників інноваційної діяльності промислових підприємств є саме перехідний період в економіці країни.

Підтвердженням такого становища є наступні показники в Україні за 2000-2008 роки (рис. 1).

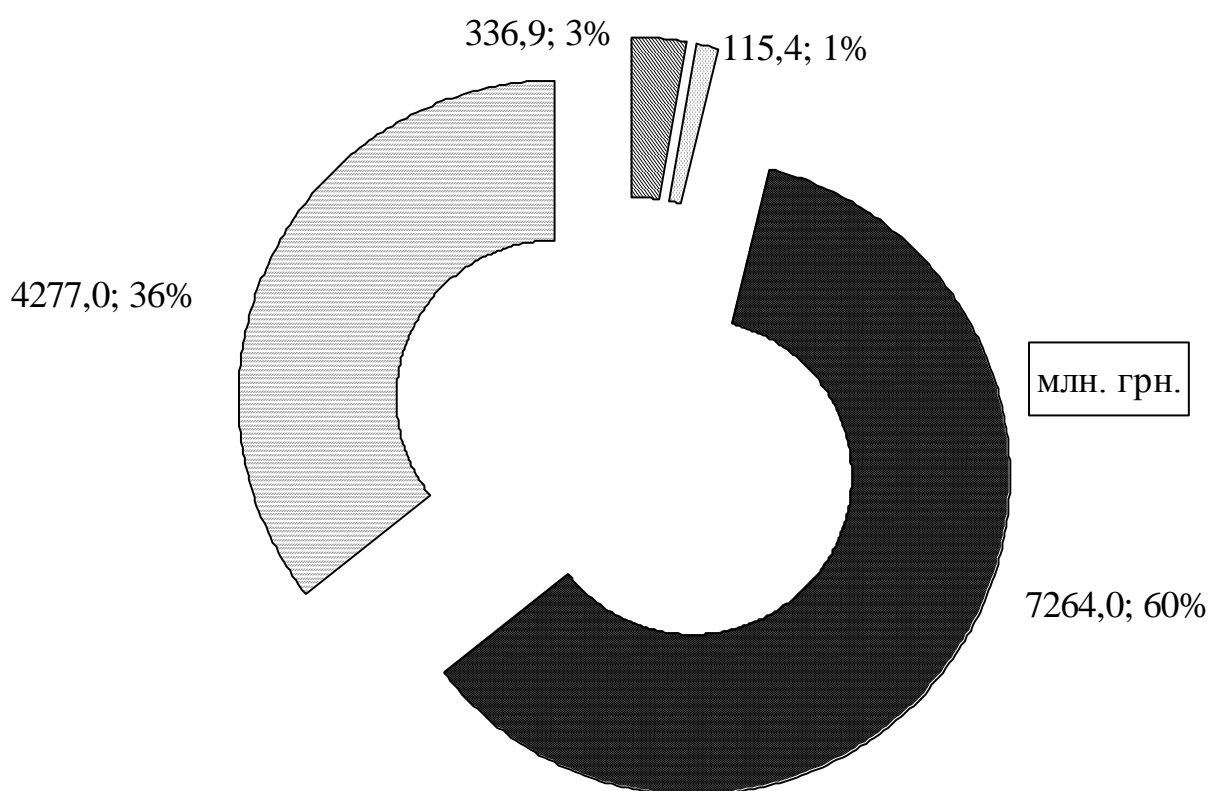

Рис.1. Динаміка ваги підприємств, що впроваджували інновації та обсягів фінансування інновацій в Україні за 2000-2008 рр.

Даний рисунок дає змогу прослідкувати чітку тенденцію зростання обсягів фінансування за 2000-2008 рр. для впровадження інновацій в Україні. Так, обсяги фінансування за 2008 р. (11994,2 млн. грн.) порівняно з 2000 р. (1757,1 млн. грн.) зросли на 10237,1 млн. грн. або у 6,8 рази. Хоча обсяги фінансування за даний період зберігали напрямок зростання, але це не

забезпечує достатнього розвитку інноваційних процесів в Україні. З іншої сторони протягом 2001-2005 рр. відбулося зменшення числа промислових підприємств, які впроваджували інновації на 6,6 %, а з 2005-2007рр. збільшилася на 3,3 %. Для порівняння у США, Японії, Німеччині та Франції частка інноваційних підприємств становить 70-80% від їх загальної кількості. Коли в Україні рівень інноваційної активності промислових підприємств у 2007 р. становило 11,5% від їх кількості, тоді як у 2004 р. – 10,0%, 2005 р. – 8,2% , 2006 р. – 10,0 %, 2008 – 10,8%.

В контексті висвітлення питання, доцільно акцентувати увагу на джерелах фінансування інноваційних процесів в Україні, що дасть змогу в більшій мірі оцінити стан інноваційного ринку (рис. 2).

■ Державний бюджет □ Іноземні інвестиції ■ Власні кошти □ Інші джерела

Рис. 2. Структура джерел фінансування інновацій в Україні за 2008р.

Із структури джерел фінансування інноваційної діяльності українських підприємств за 2008 р. видно, що власні кошти підприємств в загальному обсязі фінансового забезпечення інноваційної діяльності становлять 7264,0 млн.

грн., що у відносному співвідношенні до загального обсягу фінансування становить 60 %, у свою чергу, спостерігається надто низька доля фінансування із державного бюджету – 336,9,8 млн. грн. (3%) [8].

Причиною такого становища є практично не створені державою умови для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, правового, організаційного характеру постають на шляху здійснення безперервного та ефективного інноваційного процесу підприємств. У свою чергу повинна проводитись різностороння політика нововведень, тому що інновації є результатом комплексу заходів наукового, організаційного, економічного, фінансового, технічного та іншого спрямування. Тому, для забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та рентабельності підприємств, будь-які вжиті заходи повинні бути взаємопов'язаними та своєчасно реалізованими.

Так, важливо виділити чинники, що негативно впливають на інноваційні процеси на підприємствах України:

- як відсутність достатніх джерел фінансування;
- високі кредитні ставки;
- недостатність інформації про ринки збуту;
- слабка зацікавленість виробників у впровадженні нових розробок;
- нестача коштів для розроблення та впровадження нововведень;
- недосконалість податкової системи та пільгового режиму для здійснення інноваційної діяльності;
- міграція фахівців високого рівня, науковців у США, Німеччину та інші країни Європи;
- інноваційна політика не має чіткої спрямованості у вирішенні конкретних економічних проблем регіонів, у їхній реструктуризації з врахуванням ринкових чинників;
- відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;

- державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, інтегралу її реалізації, послідовної на вираженої зовнішньої та внутрішньої економічної політики;
- пріоритети інноваційного розвитку проголошені суто формально, механізми їх реалізації не відпрацьовані;
- нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності;
- базове законодавство, необхідне для формування в Україні розвинутого ринку інноваційної продукції, вже значною мірою створено, його практичне використання стримується вкрай недостатньою інфраструктурою, нерозвиненістю системи захисту інтелектуальної власності;
- повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції;
- продукція високотехнологічних галузей не знаходить збуту в інших галузях через великий технологічний відрив і відсутність мотивації до її використання, що суттєво знижує ефект інновацій.

Але не дивлячись на всі перераховані негативні тенденції, доцільно здійснити наступні шляхи для розвитку інноваційної економіки:

- розробка і запровадження надання пільг промисловим підприємствам, які впроваджують і реалізують інноваційну продукцію;
- поширення практики надання іншим підприємствам середньо - строкових кредитів зі знижкою кредитної ставки;
- мотивація працівників до інноваційної діяльності, зменшення міграції науковців;
- політика підприємства повинна мати інноваційну спрямованість;
- вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України;
- органічне включення всіх окремих елементів інноваційного розвитку в єдину активно і цілеспрямовано функціонуючу національну інноваційну

систему, що можливо лише за умови дії потужних системоутворюючих факторів;

- створення високоефективної системи телекомунікацій, запровадження новітніх методів передачі та обробки інформації в усіх сферах людської діяльності, забезпечення якнайшвидшої інтеграції України в світовий інформаційний простір;
- формування загальнодержавної системи автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки, систематизації, консолідації, зберігання, розповсюдження і надання інформації в сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку, єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави;
- забезпечення через систему інформаційних ресурсів НІС широкомасштабного використання існуючого науково-технічного доробку (зокрема, баз даних НДДКР) щодо його інноваційного впровадження та підвищення рівня науково-технічного потенціалу у сфері інноваційної діяльності;
- прискорене використання або впровадження (іноді і на безприбуткових засадах) нововведень;
- інвестиційною, податковою та амортизаційною політиками;
- визначення територій інноваційного розвитку, як територій у межах одного чи декількох муніципальних утворень, основу економічного розвитку яких складає створення та реалізація конкурентноспроможної наукомісткої продукції, а також надання послуг по її створенню;
- цілеспрямована підготовка кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності [4, с.45-49].

Реалізація запропонованих напрямків активізації інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції

на інноваційну діяльність. А також впровадження інновацій на підприємствах сприятиме розширенню асортименту продукції, створенню нових ринків збуту в Україні, збереженню і розширенню традиційних ринків збуту, забезпеченню відповідності сучасним правилам і стандартам, зростанню виробничих потужностей, поліпшенню умов праці [1, с.28-33].

Дослідивши вагомість інноваційного процесу в забезпеченні конкурентоспроможності промисловості та стабільності підприємств України дозволяє констатувати, що інноваційна діяльність грає вирішальну роль в максимізації прибутку підприємства, головного чинника його економічної стійкості.

Але проведений аналіз свідчить про зниження інноваційної активності підприємств України, до того ж фінансування інноваційної діяльності підприємств здійснюється переважно за рахунок власних коштів, адже державне фінансування та підтримка дуже мізерні. Причинами такого стану є, насамперед, такі чинники: недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності та відсутність державної підтримки інноваційних структур; недостатня нормативно-правова врегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури; заорганізованість процедури державної реєстрації, ліцензування, сертифікації; несформованість загальнодержавної інфраструктури інформаційного забезпечення інноваційної діяльності; відсутність належного фінансування для здійснення масштабних технологічних змін; безсистемність та непослідовність в реалізації державної інноваційної політики.

Для вирішення існуючих проблем та забезпечення успішної реалізації інновацій на підприємствах необхідно здійснити: упорядкування та вдосконалення законодавства, що регламентує діяльність інноваційного підприємництва та адаптацію нормативно-правової бази інноваційної діяльності до принципів та норм Європейського Союзу; формування та розвиток діяльності системи виробничо-технологічного забезпечення, сертифікації і просування розробок; сприяння відновленню функціонування

патентних підрозділів на підприємствах державної форми власності; створення підрозділів з питань охорони інтелектуальної власності в центральних органах виконавчої влади; удосконалення та спрощення процедури експертизи та реєстрації інноваційних структур та їх проектів; активізацію інвестиційної діяльності для розвитку інноваційної інфраструктури.

Таким чином, створивши умови для розвитку в країні інноваційної економіки, забезпечить конкурентоспроможність і економічну стійкість підприємств. Тільки інноваційна економіка забезпечить успіх України, створить умови для реалізації інтересів громадян, забезпечить майбутнє країни.

Література:

1. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // *Економіст*. – 2005. – №6. – С.28-33.
2. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – №8 – С. 107-11.
3. Кіктенко О.В. Формування передумов реалізації переваг інноваційної діяльності // *Економіка і держава*. – 2007. – №3 – С. 67-70.
4. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку // *Економіка України*. – 2007. – №2. – С.45-52.
5. Пляскіна А. І. Оцінка конкуренції та конкурентоспроможності суб'єктів харчової промисловості. // *Актуальні проблеми економіки*. – 2006. – № 2. – С. 52-59.
6. Солоха Д.В. Інноваційний розвиток як запорука забезпечення економічного зростання // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 6 (72). – С.26-32.
7. Федулова Л. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України // *Економіка України*. – 2008. – №7. – С.24-36.
8. *htth // www. ukrstat.gov.ua.*